

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО”

Глушук Юлія Олександрівна

УДК: 378.22-0.5734

**ПІДГОТОВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ
ДО АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник доктор наук з державного управління,
– доцент
Липовська Наталя Анатоліївна
Академія митної служби України,
професор кафедри державної служби та
митної справи

Офіційні опоненти доктор педагогічних наук, професор,
– **Луговий Володимир Іларіонович**
Академія педагогічних наук України,
віце-президент;
Інститут вищої освіти (м. Київ), директор

кандидат педагогічних наук, професор
Крижко Василь Васильович
Бердянський державний
педагогічний університет,
ректор

Захист дисертації відбудеться 4 березня 2010 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий „20” січня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження визначається концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, а також вимогами державної цільової Програми розвитку державної служби на 2005–2010 р., реалізація яких повинна забезпечити якісну підготовку фахівців до професійної діяльності в галузі державного управління. Особливо гострою є проблема професійного навчання державних службовців, оскільки ефективність державного управління здебільшого залежить від кадрів, фахово і світоглядно підготовлених до активної професійно-компетентної інноваційно-творчої роботи в нових умовах, результативність якої залежить від умінь аналізувати та прогнозувати.

Аналітична діяльність державних службовців є складним, динамічним механізмом, за допомогою якого забезпечується існування і розвиток зв'язків і відносин у галузі їхньої професійної діяльності. Це дає змогу встановлювати загальнозначущі правила для цієї діяльності, які полегшують прийняття рішення та прогнозування, забезпечують кооперативну взаємодопомогу, координують дії щодо обміну інформацією між частинами цієї системи (люди, групи людей, техніка і т. ін.), що здатні приймати інформацію, накопичувати, аналізувати і переробляти її за допомогою мови чи знаків.

Проблеми професійної підготовки державних службовців були неодноразово об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: методи аналізу навчальних потреб державних службовців (О. Мельніков, О. Татарець, О. Орлов, А. Бураковська та ін.), складові компоненти та критерії оцінки професійної компетентності управлінців (В. Олуйко, О. Оболенський, В. Сороко та ін.), технології професійно-мовленнєвої комунікації (С. Броннікова, С. Хаджирадєва, Н. Черненко та ін.), методи вдосконалення професійного навчання державних службовців (В. Луговий, О. Машков, Н. Нижник, Н. Липовська та ін.), умови формування готовності державних службовців до прийняття державно-управлінських рішень (В. Бакуменко, В. Князєв, С. Серьогін, Ю. Сурмін, Ю. Ясенчук та ін.) та ін.

Окремий напрям наукових досліджень присвячено аналітичній діяльності державних службовців, однак предметом дослідження майже усіх є політична аналітика в державному управлінні (О. Валєвський, О. Кілієвич, О. Кучеренко, А. Пойченко, В. Ребкало, В. Романов, О. Рудик, С. Телешун, В. Токовенко та ін.); технології науково-аналітичного супроводу процесів прийняття та реалізації політичних і державно-управлінських рішень (Ю. Кальниш, В. Крижко, В. Тертичка, В. Бакуменко, А. Гальчинський та ін.) тощо.

На основі узагальнення результатів аналізу відповідних наукових джерел і вивчення практичного досвіду підготовки державних службовців до аналітичної діяльності виявлено низку

суперечностей, які об'єктивно існують у процесі підготовки державних службовців у системі післядипломної освіти. Це протиріччя між: інтенсивністю сучасних соціально-політичних процесів у державі і недостатнім рівнем їх інформаційно-аналітичного забезпечення; необхідністю підвищення професіоналізму державних службовців і недостатньою розробленістю сучасних педагогічних технологій їхнього професійного навчання в системі післядипломної освіти; виконанням управлінських та представницьких функцій у галузі державного управління та загальнонизьким рівнем готовності державних службовців до аналітичної діяльності. Відтак, теоретична нерозробленість означеної проблеми, а також нагальна потреба в новітніх методиках навчання дорослих у системі післядипломної освіти визначили вибір теми дисертаційного дослідження „Підготовка державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконувалось відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України „Шляхи вдосконалення системи професійного навчання державних службовців” (підстава для виконання – Постанова Кабінету Міністрів України № 143 від 24 квітня 2005 р.). Автором досліджувався аспект формування аналітичної діяльності у процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (протокол № 8 від 27 березня 2008 р.) й узгоджена в координаційній раді при Академії педагогічних наук України (протокол № 7 від 30 вересня 2008 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати своєрідність і структуру феномена „аналітична діяльність державних службовців”; уточнити сутнісні ознаки поняття „аналітична діяльність”.
2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності.
3. Науково обґрунтувати педагогічні умови підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти.
4. Розробити модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі

післядипломної освіти та експериментально довести її результативність.

Об'єкт дослідження – підготовка державних службовців у системі післядипломної освіти.

Предмет дослідження – експериментальна модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти.

Гіпотеза дослідження – підготовка державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати сукупність таких педагогічних умов: забезпечення розвитку професійно важливих якостей державних службовців, спрямованих на ефективне здійснення ними аналітичної діяльності; створення банку інформаційно-методичних ресурсів, зокрема кейсів, ситуаційних вправ, аудіо- та відеоматеріалів і т. ін., для аудиторної і самостійної роботи державних службовців.

Методи дослідження. З метою вирішення визначених у дослідженні завдань використовувалися такі методи: теоретичний аналіз і синтез – для аналізу положень, викладених у наукових джерелах щодо трактування поняття „аналітична діяльність” та законодавства України з регламентування аналітичної діяльності суб'єктів державного управління; системно-аналітичний – для уточнення сутнісних ознак феномена „аналітична діяльність державних службовців” та дослідження процесів інформаційно-аналітичного обміну в галузі державного управління; субстантивації – для переходу від абстрактного розуміння аналітичної діяльності як феномена до конкретного розуміння педагогічних умов підготовки державних службовців до аналітичної діяльності з усіма наявними для цієї системи якостями і відношеннями; логічний, прогностичний, узагальнення, наукової абстракції – для визначення критеріїв і показників готовності державних службовців до аналітичної діяльності; експеримент – для поглиблення наукових уявлень про предмет дослідження при управлінні його змінами в умовах, які контролюються дослідником (констатувальний та формувальний етапи експерименту), і для визначення рівнів готовності державних службовців до аналітичної діяльності; класифікація – для представлення предмета дослідження у вигляді множинності його елементів (таксонів); моделювання – для побудови функціонально-компетентної моделі підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти; цілеспрямоване педагогічне спостереження за аналітикою та професійною діяльністю державних службовців з метою перевірки достовірності наукових припущень; методи математичної статистики – для обробки результатів експерименту та посилення їх достовірності.

База дослідження. Базою для дисертаційного дослідження виступили: Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Академія митної служби України (м. Дніпропетровськ). Загальна кількість учасників експерименту 873 особи, з них: 414 осіб входили до складу експериментальної групи, 459 –

контрольної; 37% учасників експерименту жінки, 63% – чоловіки, їхній вік від 23 до 59 років. Зазначимо, що 759 учасників експерименту державні службовці, решта (14) не державні службовці, але працюють у галузі державного управління і навчаються в закладах післядипломної освіти за магістерськими програмами на контрактній основі.

Наукова новизна одержаних результатів. *Уперше* науково обґрунтовано своєрідність і структуру феномена „аналітична діяльність державних службовців”; визначено педагогічні умови підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти (забезпечення розвитку професійно важливих особистісних якостей державних службовців, спрямованих на ефективне здійснення ними аналітичної діяльності; створення банку інформаційно-методичних ресурсів, зокрема кейсів, ситуаційних вправ, аудіо- та відеоматеріалів і т. ін., для аудиторної і самостійної роботи державних службовців); розроблено експериментальну модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти, що реалізується у три етапи: оцінно-вирівнювальний, інструментально-репродуктивний і діяльнісно-адаптивний; визначено *критерії* (інструментально-процесуальна, методологічна, політико-управлінська і комунікативна компетентності), *показники* (знання загальних основ аналітичної діяльності; обізнаність з методами аналізу; вміння моделювати власну аналітичну діяльність відповідно до професійних потреб; знання інструментарію, що може бути використаний у процесі проведення аналізу; обізнаність із процедурами проведення аналізу відповідно до компетенцій посад та функцій державного управління; вміння складати державно-управлінські аналітичні документи; знання технологій прийняття державно-управлінських рішень; знання технологій аналізу політики; вміння проводити аналіз політики в контексті вирішення проблем державного управління; обізнаність у сфері роботи з інформацією; вміння застосовувати інформаційно-аналітичні технології при вирішенні професійних завдань; володіння технологіями комунікативного аналізу) та *характеризовані рівні* (високий, достатній, середній, низький, незадовільний) підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності. *Удосконалено* методику щорічної атестації державних службовців завдяки впровадженню методів оцінки їхньої готовності до аналітичної діяльності у процесі прийняття політичних та державно-управлінських рішень. Уточнено сутнісні ознаки поняття “аналітична діяльність”. *Дістало подальшого розвитку* стратегії підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти за рахунок посилення їхньої цільової орієнтації на аналіз навчальних потреб державних службовців і моніторинг ефективності державно-управлінських послуг, що надаються органами влади на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Практична значущість дослідження. Розроблено й апробовано методичне забезпечення процесу підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної

освіти. Матеріали дослідження знайшли практичне застосування в оновленні змісту дисциплін, що викладаються в межах магістерської програми підготовки державних службовців за спеціальностями „Державне управління” і „Державна служба”, зокрема, „Вступ до спеціальності”, „Методологія наукового пізнання в галузі державного управління”, „Основи політичного аналізу”, „Аналіз соціально-економічного розвитку регіону” та ін., а також у розробці й апробації спецкурсу „Аналітична діяльність державних службовців у галузі державного управління”. Сформульовані в дисертації положення і рекомендації можуть бути використані органами державної влади у процесі добору фахівців на державну службу, щорічній атестації державних службовців, при оцінці їхніх професійно важливих якостей, рівня сформованості професійної компетентності, готовності до професійної діяльності і т. ін.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес з реалізації магістерських програм зі спеціальності „державне управління” в Одеському, Дніпропетровському і Харківському регіональних інститутах державного управління НАДУ при Президентіві України (відповідно акти: акт № 03741 від 2009 р.; № 145/28 від 10.12.2007 р.; № 01-132/07 від 20.05.2009 р.), в Донецькому державному університеті управління (акт № 21-4 від 14.02.2008 р.), в Академії муніципального управління (м. Київ) (акт № 01-104 від 13.05.2009 р.) і в Академії Митної служби України (м. Дніпропетровськ) (акт № 11/924 від 2009 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечується теоретико-методологічним обґрунтуванням його основних понять; використанням системи взаємодоповнювальних методів, адекватних предмету, меті й завданням дисертаційного дослідження; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та результати дослідження доповідалися на міжнародному симпозиумі „Револуція в освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє” (Одеса-Стамбул, 2007); міжнародних науково-практичних конференціях – „Теорія і практика управління педагогічними процесами” (Одеса, 2007) і „Теорія і практика формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів ВНЗ” (Одеса, 2008); міжнародних науково-практичних семінарах – „Управління навчальними закладами в контексті модернізації системи професійного навчання” (Одеса, 2008) і „Основи освітніх вимірювань і оцінювання якості освіти” (Київ, 2008); міжнародній програмі TEMPUS TACIS проекту „Тренінгові програми для підготовки державних службовців України (V-VII категорій) з питань європейської інтеграції”, а також на всеукраїнській науково-практичній конференції – „Якість підготовки фахівців в умовах Болонського процесу” (Одеса, 2007).

Матеріали дисертації обговорювалися на засіданнях кафедр державного управління та місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при

Президентів України, державної служби і митної справи Академії митної служби України, управління освітніми закладами та державної служби Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського впродовж 2006-2009 р.

Публікації. Основні положення і результати дослідження відображено у 10 публікаціях, з них 4 статті у фахових виданнях України.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 182 сторінки. Робота містить 21 таблицю, 12 рисунків, які займають 2 самостійні сторінки тексту. До списку використаних джерел увійшло 278 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження; схарактеризовано методи роботи; розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації; подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури роботи.

У першому розділі – **„Теоретичні засади підготовки державних службовців до аналітичної діяльності”** – узагальнено науково-теоретичні підходи щодо визначення змісту категорії „аналітична діяльність”, уточнено сутність поняття „аналітична діяльність державних службовців”; проаналізовано проблеми професіоналізації державних службовців у контексті компетентнісної парадигми освіти та акмеологічного підходу до підготовки державних службовців у системі післядипломної освіти.

Методологічним підґрунтям підготовки державних службовців до аналітичної діяльності можна вважати такі наукові підходи: філософський, де визначено вирішальну роль діяльності в питанні впливу предметів природного та соціального змісту на людину; психологічний, де діяльність розглядається як цілісне структурне утворення щодо виконання певних функцій (досягнення конкретної мети), тобто у формі психологічної системи діяльності; соціоінженерний, де обґрунтовано різновиди діяльності, а також формування і розвиток відносин, спільності, цінностей, норм, систем тощо. Загально визнано, що аналітична діяльність це процес набуття нової інформації та знань задля перетворення довкілля відповідно до потреб, інтересів, цілей людини.

Визначення своєрідності і структури феномена „аналітична діяльність державних службовців” відбувалося на основі аналізу наукових положень вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: класифікація аналітичної діяльності в пізнанні суспільних процесів на принципах багатовекторності й системності за: типом науки, типом методу, рівнем пізнання, модальністю дослідження (за О. Валевським і В. Ребкало); класифікація видів аналітичної діяльності за

ознаками: об'єкт аналізу, тип науки, тип методу, рівень пізнання, місце в дослідженні (за В. Бакуменко); принципи та умови аналітичного забезпечення державно-управлінської діяльності (за Н. Ліповською, В. Мотренко, О. Оболенським та ін.); основні методи аналітичної діяльності: декомпозиції, порівняння, нормативний, агрегування, аналогій, гіпотетичний, закономірності, класифікацій, ранжування, проб, середнього і відхилень від нього, моделювання, парадоксу, систематизації, екстраполяції, індукції і дедукції, ідеалізації, формалізації, спрощення, фокусування, „мозкового штурму”, синтезу, відбору, „від противного” (за І. Блауберг, О. Уємовим та ін.); класифікації видів аналізу, які ефективно застосовуються у професійній діяльності фахівцями різних галузей: проблемний, системний, причинно-наслідковий, аксіологічний, праксеологічний (прагматичний), ситуаційний, прогностичний, рекомендаційний, програмно-цільовий (за Ю. Сурміним, В. Штоффом, Я. Щепанським, А. Цофнасом, В. Ядовим та ін.); види аналізу в державному управлінні: причинно-наслідковий, проблемний, ефективності, зовнішнього середовища, порівняльний, прогностичний, структурний, функціональний, структурно-функціональний (за Л. Прокопенко, П. Надолішним та ін.). Це дало можливість визначити складові процесу аналітичної діяльності державних службовців у галузі державного управління, а саме: визначення об'єкта, предмета та проблеми аналізу → формування ідеальної моделі об'єкта і предмета, що забезпечує створення нормативної бази для подальшої аналітично-дослідницької діяльності → висунення різного роду гіпотез, які дозволяють зрозуміти проблему → визначення типу аналізу згідно з запропонованою класифікацією аналітичної діяльності → вибір конкретних методів аналітичної діяльності → застосування методів до предмета дослідження в аспекті перевірки гіпотез → формулювання аналітичних висновків.

Під *аналітичною діяльністю державних службовців* ми розуміємо усвідомлений процес вирішення державними службовцями професійних завдань (у межах своєї компетенції) зі застосуванням різних методів аналізу, ефективність якого залежить від рівня методологічної, інструментально-процесуальної, політико-управлінської та комунікативної компетентностей.

При визначенні проблем професіоналізації державних службовців ми спираємось на погляд О. Оболенського, який розглядає компетентність як здатність державного службовця, колективу державних службовців визначити з урахуванням умов і реальних можливостей найбільш ефективні шляхи та способи реалізації поставлених перед ними завдань у межах нормативно-визначених повноважень, а професіоналізм – як глибоке та всебічне знання та володіння практичними навичками в певній галузі суспільно корисної діяльності.

Ґрунтуючись на акмеологічному підході, у дисертації визначено основні положення щодо професійного навчання державних службовців у системі післядипломної освіти, зокрема у процесі їхньої підготовки до аналітичної діяльності, а саме: 1) державним службовцям належить провідна

роль у процесі свого навчання (тому він (державний службовець) той, хто навчається, а не той, кого навчають); 2) державний службовець, який навчається, прагне до самореалізації, до самостійності, до самоуправління; 3) державний службовець, який навчається, володіє певним життєвим (побутовим, соціальним, професійним) досвідом, який може бути використаний як важливий компонент навчання як його самого, так і його колег; 4) державний службовець навчається передусім для вирішення важливої життєвої проблеми і досягнення конкретної мети; 5) державний службовець, який навчається, розраховує на невідкладне застосування отриманих у ході навчання умінь, навичок, знань та якостей; 6) навчальна діяльність державних службовців здебільшого детермінується соціально-психологічними факторами, які або обмежують, або сприяють процесу навчання; 7) процес навчання державних службовців організовується у вигляді спільної діяльності того, хто навчається, і того, хто навчає, на всіх його етапах: планування, реалізації, оцінювання і у процесі корекції; 8) спрямованість навчання державних службовців на їхній прогресивний особистісно-професійний розвиток аж до рівня професіоналізму.

У другому розділі – **„Експериментальна модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти”** – подано аналіз стану підготовки державних службовців до аналітичної діяльності; визначено критерії і показники та схарактеризовано рівні підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності; презентовано експериментальну модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти.

Критерії і показники підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності було визначено відповідно до теоретичних положень компетентнісного підходу. Доведено доцільність оцінки підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності відповідно таких критеріїв: *методологічна компетентність* (показники: знання загальних основ аналітичної діяльності; обізнаність із методами аналізу; вміння моделювати власну аналітичну діяльність відповідно до професійних потреб), *інструментально-процесуальна компетентність* (показники: знання інструментарію, що може бути використаний у процесі проведення аналізу; обізнаність із процедурами проведення аналізу відповідно до компетенцій посад та функцій державного управління; вміння складати державно-управлінські аналітичні документи), *політико-управлінська компетентність* (показники: знання технологій прийняття державно-управлінських рішень; знання технологій аналізу політики; вміння проводити аналіз політики в контексті вирішення проблем державного управління) та *комунікативна компетентності* (показники: обізнаність у сфері роботи з інформацією; вміння застосовувати інформаційно-аналітичні технології при вирішенні професійних завдань; володіння технологіями комунікативного аналізу).

Представлено рівневу характеристику підготовленості (низький, задовільний, середній,

достатній та високий рівні) державних службовців до аналітичної діяльності.

Високий рівень: державний службовець знає і розуміє загальні основи аналітичної діяльності, обізнаний з методами аналізу, вміє моделювати власну аналітичну діяльність відповідно до професійних потреб, розуміє соціально-рольові функції аналітичних документів у галузі державного управління, доречно застосовує інструментарій та процедури аналізу, володіє навичками складати аналітичні документи, вміє застосовувати процедури проведення аналізу в професійній діяльності, обізнаний у сфері роботи з інформацією, володіє технологіями інформаційного обміну в аналітичній діяльності, не припускає жодної помилки, передбачає і прогнозує зміни, які відбуватимуться у суспільстві.

Достатній рівень: державний службовець знає і розуміє загальні основи аналітичної діяльності, обізнаний з методами аналізу, вміє моделювати власну аналітичну діяльність відповідно до професійних потреб, розуміє соціально-рольові функції аналітичних документів у галузі державного управління, доречно застосовує інструментарій та процедури аналізу, але припускає неточності; володіє навичками складати аналітичні документи, вміє застосовувати процедури проведення аналізу в професійній діяльності, але не завжди доречно, обізнаний у сфері роботи з інформацією, володіє технологіями інформаційного обміну в аналітичній діяльності, передбачає і прогнозує зміни, які відбуватимуться у суспільстві.

Середній рівень: державний службовець знає і розуміє загальні основи аналітичної діяльності, обізнаний з методами аналізу, вміє моделювати власну аналітичну діяльність відповідно до професійних потреб, але не вміє завжди доречно використовувати; розуміє соціально-рольові функції аналітичних документів у галузі державного управління, здебільшого застосовує процедури аналітичної діяльності, але припускає три-чотири помилки (недоцільно використовує знання на практиці, не завжди спроможний виправити всі недоліки); володіє навичками складати аналітичні документи, лише в поодиноких випадках вміє застосовувати процедури проведення аналізу в професійній діяльності; обізнаний у сфері роботи з інформацією, володіє технологіями інформаційного обміну в аналітичній діяльності, припускає одну-дві помилки, здебільшого передбачає і прогнозує зміни, які відбуватимуться у суспільстві, але припускає неточності.

Задовільний рівень: державний службовець припускає помилки в більшості запропонованих завдань, знає і розуміє загальні основи аналітичної діяльності, обізнаний з методами аналізу, але не доречно їх використовує, моделює власну аналітичну діяльність, але не відповідає професійним потребам, розуміє соціально-рольові функції аналітичних документів, здебільшого застосовує інструментарій та процедури аналізу, але припускає п'ять-шість помилок (недоцільно використовує знання на практиці, не може виправити всі недоліки); обізнаний у сфері роботи з інформацією, володіє технологіями інформаційного обміну в аналітичній діяльності, допускає три-

чотири помилки, здебільшого не передбачає і не прогнозує зміни, які відбуватимуться у суспільстві.

Низький рівень: державний службовець припускає помилки у більшості запропонованих завдань; знає і розуміє загальні основи аналітичної діяльності, обізнаний з методами аналізу, але не доречно їх використовує; не вміє моделювати власну аналітичну діяльність; не розуміє соціально-рольові функції аналітичних документів, некоректно застосовує інструментарій та процедури аналізу; не завжди доречно застосовує процедури проведення аналізу в професійній діяльності; у сфері роботи з інформацією припускає помилки, не вміє передбачати і прогнозувати зміни, які відбуватимуться у суспільстві.

За результатами констатувального експерименту виявлено, що високий рівень готовності до аналітичної діяльності виявлено у 4% державних службовців експериментальної і контрольної груп. На достатньому рівні перебувало 15% державних службовців ЕГ і 16% КГ, на середньому – 27% ЕГ і 26% КГ; на задовільному – 29% ЕГ і 31% КГ, на низькому – 25% ЕГ і 23% КГ.

На формуальному етапі було розроблено експериментальну модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти, в якій науково обґрунтовано педагогічні умови, мету, навчальні цілі, зміст, методи і форми організації навчання на кожному етапі підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти.

Експериментальна модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності охоплює 3 етапи, а саме: оцінно-вирівнювальний, інструментально-репродуктивний і діяльнісно-адаптивний.

На першому етапі в межах модуля “Основи аналітичної діяльності” вирішувалися такі навчальні цілі: визначення навчальних потреб державних службовців; систематизація знань із загальних основ аналітичної діяльності, технологій аналізу політики та прийняття державно-управлінських рішень; формування обізнаності з методами аналізу та інструментарієм; удосконалення вмінь роботи з інформацією. Навчально-методичний супровід модуля складався з: методичного посібника для самостійної роботи слухачів; лекцій-презентацій; інформаційно-довідкових матеріалів до практичних занять; комплекту індивідуально-творчих завдань та завдань на самостійне опрацювання. На лекційних заняттях визначалася сутність поняття „аналітична діяльність”, вивчалися методи, інструментарій, процедури аналітичної діяльності. На практичних заняттях, які проводились у формі кейс-стаді, мозкового штурму, бліц-гри і т. ін., у державних службовців удосконалювалися вміння роботи з інформацією, застосовуючи методи системного, порівняльного, факторного аналізу тощо. Отже, на першому етапі підготовки державних службовців до аналітичної діяльності ми намагалися, по-перше, упорядкувати й систематизувати

уявлення про можливості застосування методів аналізу в галузі державного управління; по-друге, уточнити термінологічне визначення ключових, базових понять; по-третє, сприяти розвитку аналітичних здібностей, умінь і навичок.

На другому етапі робота з підготовки державних службовців до аналітичної діяльності проводилася в межах модуля “Аналітичні технології та механізми їх застосування в галузі державного управління”. На лекційних і практичних заняттях формувалась обізнаність з процедурами проведення різних видів аналізу (факторний аналіз, контент-аналіз, ПЕСТ-аналіз, SWOT-аналіз і т. ін.) в галузі державного управління; удосконалювалися вміння та навички застосовувати інформаційно-аналітичні технології при вирішенні професійних завдань. Наприклад, на лекційному занятті з теми „Моделі вироблення та реалізації державної політики” об’єктом вивчення стали одинадцять науково обґрунтованих моделей, а саме: інституціональна, процесуальна, групова (модель груп), ігрова, суспільного вибору, системна, функціональна, конфліктологічна, елітна, раціональна, інкрементальна (нарощувальна). Логічним завершенням цієї роботи було проведення семінару з теми “Аналіз політичної ситуації в Україні”. Увага слухачів акцентувалася на основних теоретико-методологічних положеннях цих моделей, а також специфіки аналізу державної політики в їх контексті.

На практичних заняттях (“Моделі державного управління в країнах-членах ЄС”, “Методи врахування регіональних інтересів при прийнятті державно-управлінських рішень” та ін.) акцентувалося на виконанні вправ та вирішенні ситуаційних завдань. Державним службовцям необхідно було провести оцінку варіантів стратегій розвитку регіону в контексті євроінтеграційних процесів, зокрема: розкрити основні підходи щодо формування стратегій регіонального розвитку; аналізувати ресурсний потенціал регіону; проводити оцінку загальної привабливості та загроз різних факторів розвитку. Для вдосконалення умінь складати, систематизувати та узагальнювати аналітичні документи, відповідно до організаційних і нормативних вимог, а також з урахуванням їх різновидів, з державними службовцями проводився тренінг “Технологія роботи з аналітичними документами”, ділова гра “Керівник прийняв рішення...” тощо.

На третьому етапі, в межах модуля “Практикум з аналітичної діяльності державних службовців”, у державних службовців розвивалися вміння проводити аналіз політики в контексті вирішення проблем державного управління; володіння технологіями комунікативного аналізу. Практичні заняття були організовані у формі брейн-стормінгу, семінарів, круглих столів, конференцій та ін. У процесі підготовки до практичних занять з теми “Прогнозування політичної ситуації” державним службовцям рекомендувалося застосовувати метод політичного мапування, що сприяло б узагальненню та зменшенню обсягу інформації до такої кількості, щоб сконцентруватися на тих впливах і тих аспектах, які є найважливішими для прийняття державно-

управлінських рішень.

З метою закріплення знань та отримання навичок оцінки конструктивного, деструктивного та нейтрального потенціалів впливу державних службовців на ефективність діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування було проведено практичне заняття з теми “Оцінка характеристик впливу державних службовців на ефективність діяльності державної служби при наборі, моніторингу, ротатції”. Очікувалося, що наприкінці заняття слухачі *знатимуть*: умови цілісності державної служби як системи; класифікацію цінностей по Р. Рокичу, яка полягає у виділенні термінальних та інструментальних цінностей; методологічні основи та базові принципи соціоніки; три типи динамічних комплексів А. Богданова: організовані, дезорганізовані, нейтральні; норми і вимоги професії державного службовця. А також *умітимуть*: застосовувати метод оцінки характеристик впливу державних службовців на ефективність діяльності державної служби; оцінювати сукупний потенціал органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; технології соціоніки для визначення типу інформаційного метаболізму; технології визначення ціннісних орієнтацій індивіда по М. Рокичу; використовувати аналітичні розрахунки для обґрунтування управлінських рішень у сфері кадрових питань; діагностувати проблеми, що виникають у процесі зміни кадрового складу в органах державної служби.

Отже, ефективність запровадження експериментальної моделі підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти підтверджується результатами оцінки рівнів підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності після завершення формуального експерименту.

Порівняльні кількісні дані щодо рівнів готовності державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти до і після запровадження експериментальної моделі подано в таблиці.

Таблиця

Рівні сформованості готовності державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти на прикінцевому етапі (%)

Групи	Рівні									
	Високий		Достатній		Середній		Задовільний		Низький	
	до навчання	після навчання	до навчання	після навчання	до навчання	після навчання	до навчання	після навчання	до навчання	після навчання
ЕГ	4	17	15	45	27	32	29	6	25	1

КГ	4	5	16	19	26	28	31	29	23	19
----	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----

Як бачимо з таблиці, в державних службовців ЕГ відбулися значні позитивні зміни щодо рівнів готовності до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти. Так, високого рівня досягли 17% державних службовців (було 4%), достатнього – 45% (було 15%); середнього – 32% (було 27%). На задовільному рівні перебували 6% (було 29%) і на низькому – 1% (було 25%). Щодо державних службовців КГ, то на прикінцевому етапі у них також відбулися певні позитивні зміни під впливом навчання, але незначні. Так, високий рівень готовності державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти виявлено у 5% державних службовців (було 4%); достатній у 19% (було 16%)%; середній у 28% (було 26%). На задовільному рівні залишилися – 29% (було 31%) і на низькому – 19% (було 23%) державних службовців.

Також було обчислено на прикінцевому етапі індекс готовності державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти. Якщо індекс готовності державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти до навчання становить: Ігр.гот. (Ег) = 2,16 (задовільний рівень), Ігр.гот. (Кг) = 2,02 (задовільний рівень), то після навчання Ігр.гот. (Ег) = 2,6 (достатній рівень), Ігр.гот. (Кг) = 2,15 (середній рівень). Отже, отримані дані після формуального експерименту свідчать про суттєву різницю між результатами експериментальної та контрольної груп. Якщо в контрольній групі відбулися не суттєві зміни (задовільний рівень), то в експериментальній групі державні службовці досягли середнього рівня, що свідчить про ефективність використання розробленої експериментальної моделі підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти. Відтак, експериментальна робота підтвердила правомірність висунутої гіпотези дослідження.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання щодо підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти.

1. Аналітична діяльність державних службовців – це усвідомлений процес вирішення державними службовцями професійних завдань (у межах своєї компетенції) із застосуванням різних методів аналізу, ефективність якого залежить від рівня методологічної, інструментально-процесуальної, політико-управлінської та комунікативної компетентностей.

2. Виявлено, що аналітична діяльність державних службовців у галузі державного управління має певну специфіку, по-перше, вона напряму залежить від функцій посад, на яких перебуває державний службовець, і, по-друге, може бути представлена у вигляді наступної структурно-логічної моделі: визначення об'єкта, предмета та проблеми аналізу → формування ідеальної моделі об'єкта і предмета, що забезпечує створення нормативної бази для подальшої аналітично-

дослідницької діяльності → висунення різного роду гіпотез, які дозволяють зрозуміти проблему → визначення типу аналізу згідно з запропонованою класифікацією аналітичної діяльності → вибір конкретних методів аналітичної діяльності → застосування методів до предмета дослідження в аспекті перевірки гіпотез → формулювання аналітичних висновків.

Базові критерії оцінки рівнів готовності державних службовців до аналітичної діяльності визначено відповідно до теоретичних положень компетентнісного підходу. Доведено доцільність оцінки готовності державних службовців до аналітичної діяльності відповідно таких критеріїв: методологічна компетентність (показники: знання загальних основ аналітичної діяльності; обізнаність з методами аналізу; вміння моделювати власну аналітичну діяльність відповідно до професійних потреб), інструментально-процесуальна компетентність (показники: знання інструментарію, що може бути використаний у процесі проведення аналізу; обізнаність із процедурами проведення аналізу відповідно до компетенцій посад та функцій державного управління; вміння складати державно-управлінські аналітичні документи), політико-управлінська компетентність (показники: знання технологій прийняття державно-управлінських рішень; знання технологій аналізу політики; вміння проводити аналіз політики в контексті вирішення проблем державного управління) та комунікативна компетентність (показники: обізнаність у сфері роботи з інформацією; вміння застосовувати інформаційно-аналітичні технології при вирішенні професійних завдань; володіння технологіями комунікативного аналізу).

На основі проведеного експериментального дослідження встановлено, що однакова кількість державних службовців як в експериментальній, так і в контрольній групах засвідчили високий (4%) рівень. Достатній рівень готовності до аналітичної діяльності в галузі державного управління виявлено у 15% ЕГ і 16% КГ, середній – у 27% ЕГ і 26% КГ, задовільний – у 29% ЕГ і 31% КГ, низький – у 25% ЕГ і 23% КГ.

3. Ефективність підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти забезпечується реалізацією педагогічних умов: забезпечення розвитку професійно важливих особистісних якостей державних службовців, спрямованих на ефективне здійснення ними аналітичної діяльності; створення банку інформаційно-методичних ресурсів, зокрема кейсів, ситуаційних вправ, аудіо- та відеоматеріалів і т. ін., для аудиторної і самостійної роботи державних службовців.

4. Обґрунтовано необхідність упровадження у практику підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти експериментальної моделі, яка ґрунтується на положеннях компетентнісного, діяльнісного, особистісного підходів і концепції професійного становлення фахівця. Доцільним є трьохетапний (оцінно-вирівнювальний, інструментально-репродуктивний і діяльнісно-адаптивний) процес підготовки державних службовців до аналітичної

діяльності в системі післядипломної освіти. У межах кожного етапу визначено навчальні цілі, зміст, методи, форми, педагогічні умови навчання, очікувані результати щодо сформованості методологічної, інструментально-процесуальної, політико-управлінської та комунікативної компетентностей. У дослідженні використовувалися психологічні тренінги, практичні заняття із застосуванням методів мозкового штурму, кейс-стаді, ігрового моделювання, ділові та професійно-рольові ігри, майстер-класи і т. ін.

5. Аналіз результатів експерименту підтверджує, що завдяки введенню у процес підготовки державних службовців до аналітичної діяльності експериментальної моделі засвідчено значні позитивні зміни серед респондентів експериментальної групи. Так, високого рівня досягли 17% державних службовців ЕГ (у КГ 5%), достатнього – 45% (у КГ 19%). На середньому рівні було 32% (у КГ 28%), на задовільному – 6% (у КГ 29%) і на низькому – 1% (у КГ 19%).

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні механізмів взаємодії фахівців у процесі аналітичної діяльності, а також у концептуальному обґрунтуванні проектувальної діяльності державних службовців.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких **публікаціях автора**:

1. Глушук Ю.О. Зарубіжний досвід в контексті удосконалення підготовки державних службовців в Україні / Ю.О. Глушук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : Зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – Вип. 11. – С. 178-186.
2. Глушук Ю.О. До проблеми підготовки державних службовців в Україні / Ю.О. Глушук // Наука і освіта. – 2007. – №6-7. – С. 58-61.
3. Глушук Ю.О. Формування готовності державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти / Ю.О. Глушук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського : Зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – Вип. 12. – С. 14-26.
4. Глушук Ю.О. Технологія вимірювання рівня готовності державних службовців до аналітичної діяльності / Ю.О. Глушук // Наука і освіта. – 2008. – №8-9. – С. 226-231.
5. Глушук Ю.О. Методика підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти / Ю.О. Глушук // Безперервна освіта в Україні: реалії та перспективи: теоретичний та науково-методичний часопис, 2008. – № 4 (додаток 1) – С. 57-59.
6. Глушук Ю.О. Проблеми становлення системи професійного навчання державних службовців в Україні : III Міжнар. науково-практ. конф. [Теорія і практика управління педагогічними процесами], (26-27 жовтня 2007 р.). – Одеса, 2007. – С. 25-26.
7. Глушук Ю.О. Аналіз проблем підготовки державних службовців : матеріали міжнар.

симпозіуму [Революція в освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє], (25-27 травня 2007 р.). – Одеса-Стамбул: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2007. – С. 40-41.

8. Глушук Ю.О. Шляхи удосконалення підготовки державних службовців в умовах Болонського процесу: тези і матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. [Якість підготовки фахівців в умовах Болонського процесу], (20-21 листопада 2007 р.). – Одеса, 2008. – С.13-14.

9. Глушук Ю.О. Деякі аспекти аналітичної діяльності державних службовців : матеріали міжнар. науково-практ. семінару [Управління навчальними закладами в контексті модернізації системи професійного навчання], (1-4 липня 2008 р.). – Одеса, 2008. – С.23-24.

10. Глушук Ю.О. Рефлексія як механізм формування професіоналізму: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [Теорія і практика формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів ВНЗ], (26-29 червня 2008 р.). – Одеса, 2008. – С.48-49.

Анотація

Глушук Ю.О. Підготовка державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2010.

У дисертації вперше науково обґрунтовано своєрідність і структуру феномена „аналітична діяльність державних службовців”; визначено педагогічні умови підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти (забезпечення розвитку професійно важливих особистісних якостей державних службовців, спрямованих на ефективне здійснення ними аналітичної діяльності; створення банку інформаційно-методичних ресурсів, зокрема кейсів, ситуаційних вправ, аудіо- та відеоматеріалів і т. ін., для аудиторної і самостійної роботи державних службовців); розроблено експериментальну модель підготовки державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти, що реалізується у три етапи: оцінно-вирівнювальний, інструментально-репродуктивний і діяльнісно-адаптивний; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні підготовленості державних службовців до аналітичної діяльності.

Ключові слова: державні службовці, аналітична діяльність, післядипломна освіта, підготовка.

Аннотация

Глушук Ю.А. Подготовка государственных служащих к аналитической деятельности в системе последипломного образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». – Одесса, 2010.

Диссертация посвящена изучению проблемы подготовки государственных служащих к аналитической деятельности в системе последиplomного образования.

Аналитическая деятельность государственных служащих определяется нами как осознанный процесс решения государственными служащими профессиональных заданий (в рамках своей компетенции) с применением разных методов анализа, эффективность которого зависит от уровня методологической, инструментально-процессуальной, политико-управленческой и коммуникативной компетенции. Базовыми критериями оценки уровней готовности государственных служащих к аналитической деятельности определено в соответствии с теоретическими положениями компетентностного подхода.

В процессе исследования были определены следующие критерии и показатели готовности государственных служащих к аналитической деятельности: критерий методологическая компетентность (знание общих основ аналитической деятельности, знание методов анализа, умение моделировать собственную аналитическую деятельность в соответствии с профессиональными потребностями; инструментально-процессуальная компетентность (знание инструментария, который может быть использован в процессе проведения анализа, знание процедур проведения анализа в соответствии с компетенциями должностей и функций государственного управления, умение составлять государственно-управленческие аналитические документы); политико-управленческая компетентность (знание технологий принятия государственно-управленческих решений, знание технологий анализа политики, умение анализировать политику в контексте проблем государственного управления); коммуникативная компетентность (умение работать с информацией; умение применять информационно-аналитические технологии при решении профессиональных заданий; владение технологиями коммуникативного анализа).

В соответствии с указанными критериями и показателями была дана характеристика высокому, достаточному, среднему, удовлетворительному, низкому уровням сформированности готовности государственных служащих к аналитической деятельности.

На формирующем этапе исследования была разработана экспериментальная модель подготовки государственных служащих к аналитической деятельности, которая включала следующие этапы: оценочно-выравнивающий, инструментально-репродуктивный и деятельностно-адаптирующий. На первом этапе решались учебные цели: определение учебных потребностей государственных

служащих; систематизация знаний об аналитической деятельности, технологии анализа политики, принятия государственно-управленческих решений; усовершенствование умений работы с информацией. На втором – усовершенствование умений и навыков использования информационно-аналитических технологий при решении профессиональных задач. На третьем – формирование умений и навыков составлять государственно-управленческие аналитические документы; развивать умения проводить анализ политики в контексте решения проблем государственного управления; владеть технологиями коммуникативного анализа.

К каждому этапу была разработана система заданий, направленных на формирование готовности к аналитической деятельности государственных служащих, согласно указанным выше критериям и показателям структуры готовности. При реализации экспериментальной модели были использованы следующие методы и формы организации: лекции, тренинги, круглые столы, брейн-сторминги, деловые игры, пресс-конференции, дискуссии, семинары, кейс-стади. Результаты исследования позволили определить педагогические условия, которые успешно влияют на процесс подготовки государственных служащих к аналитической деятельности, а именно: обеспечение развития профессионально важных качеств государственных служащих, направленные на эффективное осуществление ими аналитической деятельности; создание банка информационно-методических ресурсов для обеспечения аудиторной и самостоятельной работы государственных служащих. По результатам формирующего этапа эксперимента большинство государственных служащих экспериментальной группы достигли высокого и достаточного уровня готовности к аналитической деятельности.

Ключевые слова: государственный служащий, аналитическая деятельность, последипломное образование, подготовка.

Annotation

Glushchuk Y.O. State employees training for analytic activity in the postgraduate education system. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree in pedagogics, speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – State educational institution South-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky. – Odessa, 2010.

The essence and structure of the phenomenon “analytic activity of state employees” have first been scientifically grounded in the thesis. The pedagogic conditions of state employees training for analytic activity in the postgraduate education system (ensuring the development of state employees' professionally important personal traits aimed at carrying out analytic activity in an effective way; making the data base of information and methodical resources namely cases, situational tasks, audio- and video materials for state

employees` classroom activity and self study) have been defined. The experimental model of state employees training for analytic activity in the postgraduate education system has been worked out. It is presented by three stages: evaluative comparison, instrumental and reproductive, activity adaptation. The criteria, indices and levels of state employees training for analytic activity have been revealed and characterized.

Key words: state employees, analytic activity, postgraduate education, training.